

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВІАКОМПАНІЇ

У статті розглянуто систему показників, що використовуються для оцінки ефективності господарської діяльності авіакомпанії.

Ключові слова: ефективність, доходи, витрати, прибуток, оцінка, рентабельність, обсяг перевезень, авіакомпанія.

В статье рассмотрена система показателей, используемых для оценки эффективности хозяйственной деятельности авиакомпании.

Ключевые слова: эффективность, доходы, расходы, прибыль, оценка, рентабельность, объем перевозок, авиакомпания.

In the article the system of indicators used to evaluate the effectiveness of the airline business.

Keywords: efficiency, revenues, expenses, profits, valuation, profitability, volume of traffic, the airline.

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку економіки України змінилися поняття, які регламентують ефективну діяльність підприємств. Авіатранспортні підприємства змушені виживати в умовах високої конкуренції з боку інших видів транспорту і успішніших авіакомпаній, самостійно вирішувати поточні завдання виробництва польотів і продажу авіаперевезень без значної фінансової підтримки як з боку держави, так і інвесторів. Вони прагнуть знайти вихід із такого становища, зменшуючи свої витрати і не знижуючи якості пропонованих послуг.

Проблема оцінки та підвищення ефективності авіапідприємства є основним критерієм, який визначає результативність використання ресурсного потенціалу, що є в розпорядженні підприємства.

Постановка проблеми. Ефективність є однією з головних характеристик результативності управління діяльністю підприємства, що зумовлює необхідність її детального вивчення.

Розв'язання питань підвищення ефективності діяльності підприємства неможливо без комплексної оцінки її рівня. Результати такого оцінювання дозволяють встановити масштаб і зміну спрямованості в управлінні діяльністю підприємства, прогнозувати їх вплив на ключові функціональні підсистеми підприємства, ухвалювати відповідні управлінські рішення щодо підвищення та підтримки рівня ефективності управління господарською діяльністю, вибирати методи, способи, інструменти управління діяльністю авіатранспортного підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам організації та підвищення ефективності роботи авіаційного транспорту присвячені роботи таких вчених, як Г.С. Діброва, В.Т.Єлагін, В.М. Загорулько, Ю.Ф. Кулаєв, В.Г. Коба, О.М. Ложачевська, В.В. Мова, О.М. Петровський, К.А.

Поліщук, Є.М. Сич, Ю.А. Чередніченко, В.І. Щелкунов, Г.М. Юн, Л.А. Яценко та ін.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Діяльність авіакомпаній в ринкових умовах господарювання спричинює необхідність корінної зміни або вдосконалення системи показників для оцінки ефективності господарської діяльності авіаційної компанії, яка б враховувала особливості функціонування авіатранспортних підприємств.

Мета статті і виклад основного матеріалу. Метою статті є дослідження особливостей ефективності господарської діяльності авіакомпаній та визначення системи показників для її оцінки.

Під господарською діяльністю в Господарському кодексі України [2] розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Господарська діяльність включає як виробничу діяльність, у процесі якої виробляється продукція, вироби народного споживання та інші матеріальні цінності, та невиробничу діяльність, пов'язану з виконанням різних видів робіт, у тому числі науково-дослідних, надання послуг, результати яких відчужуються як товар.

Авіаційні перевезення — господарська діяльність, пов'язана з переміщенням пасажирів і вантажів, продукції виробничо-технічного призначення та виробів народного споживання повітряними шляхами.

Основним напрямком діяльності авіакомпаній є виконання регулярних і чартерних пасажирських та вантажних перевезень авіаційним транспортом.

Ефективність – це здатність приносити ефект, результативність процесу, в загальному випадку визначається як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат. Отже, фактично визначення ефективності полягає в оцінці його результатів.

Ефективність по відношенню до повітряних перевезень являє собою комплексну оцінку співвідношення між результатами діяльності авіакомпанії (обсяг перевезень пасажирів, вантажів та пошти, кількість обслуговуваних авіаліній, наліт годин, доходи від виконаних рейсів, доходи від нааних послуг і т.д.) і витратами (використовуваними ресурсами) для досягнення названих результатів.

До витрат авіакомпанії відносять: витрати на авіаПММ, амортизація літако-вертольотного парку, відрахування в ремонтний фонд, зарплата льотного складу, бортпровідників, технічного і іншого наземного персоналу, витрати на технічне обслуговування, аеропортові витрати, аеронавігаційні збори, страхування повітряних суден тощо [4].

Під ефективністю функціонування авіатранспортних підприємств слід розуміти економічно незалежний та стійкий стан підприємства, що постійно і регулярно взаємодіє з іншими суб'єктами перевізного процесу та

забезпечує обсяги комерційних та технічних операцій, які характеризуються системою натуральних та вартісних показників і в сукупності визначають ефективність цього стану.

Завдання визначення ефективності виникає в різних ситуаціях, і його раціональне вирішення у конкретних умовах передбачає застосування тих або інших підходів чи методик. Можна виділити такі загальні напрямки, за якими визначається ефективність:

- оцінювання ефективності виробництва з метою забезпечення оптимальної стратегії управління ним (досліджується ефективність використання ресурсів підприємства);

- оцінювання ефективності підприємства з метою визначення його привабливості як потенційного об'єкта інвестування (досліджується фінансова та комплексна ефективність);

- оцінювання ефективності підприємства на макрорівні з боку держави (комплексна оцінка) [3].

Процес вимірювання рівня ефективності діяльності підприємства передбачає передовсім визначення критерію і формування відповідної системи показників.

До головних показників роботи авіапідприємства слід віднести наступні [4]:

- обсяг транспортної продукції: обсяг відправлень, обсяги вантажних та пасажирських перевезень, пасажирооборот, вантажооборот;

- технічні показники: провізна здатність, пропускна спроможність, кількість одиниць літако-вертольотного парку та їх потужність;

- експлуатаційні показники: годинна продуктивність повітряних суден, річний наліт годин, швидкість руху (рейсова);

- економічні: виручка (дохід) від авіаційної та неавіаційної діяльності, витрати і собівартість перевезень, прибуток, рентабельність;

- якості та ефективності виробничого процесу: середня дальність перевезень, швидкість доставки, рівень збереженості перевезених вантажів, безпека польотів, регулярність польотів, задоволеність клієнтів обслуговуванням тощо.

До складу узагальнюючих показників підвищення ефективності виробництва авіапідприємств можна віднести:

- темп росту пасажирообороту й пошто-вантажообороту;

- темп росту доходів з основної діяльності;

- ефективність використання ресурсів, що беруть участь у створенні транспортної продукції;

- відносну економію основних виробничих фондів, нормованих оборотних засобів, матеріальних витрат (без амортизації), фонду оплати праці;

- поточні витрати на 1 гривню доходу й на 10 приведених тонно-кілометрів;

- продуктивність праці працівників основної діяльності [1].

Основним фактором, який забезпечує повноцінну діяльність авіатранспортних підприємств, є льотний склад та повітряні судна, ефективність яких визначається у фізичній та функціональній приналежності до експлуатації. Загальні вимоги до показників ефективності:

- досить наочний і зрозумілий фізичний зміст;
- відповідність поставлених перед системою експлуатації повітряних суден завдань;
- можливість досить простого визначення;
- однаковий фізичний зміст за різних варіантів використання повітряних суден за призначенням.

На основі проведених досліджень джерел [1, 3, 4] можна сформувати систему показників оцінки ефективності господарської діяльності авіакомпанії (табл. 1), що включає узагальнюючі та часткові показники ефективності господарської діяльності, показники ефективності використання основних і оборотних фондів, праці та капітальних вкладень.

Таблиця 1

Система показників оцінки ефективності господарської діяльності авіакомпанії

Група показників	Показники
1. Узагальнюючі показники ефективності господарської діяльності	<p>1.1. Рентабельність наданих послуг авіаційної і неавіаційної діяльності</p> <p>1.2. Норма прибутковості</p> <p>1.3. Обсяг доставлених пасажирів, вантажів</p> <p>1.4. Собівартість доставки 1 т вантажу, 1 од. вантажного місяця, 1 пасажир</p> <p>1.5. Доходи на 1 т вантажу, 1 од. вантажного місяця, 1 пасажир</p> <p>1.6. Прибуток на 1 т вантажу, 1 од. вантажного місяця, 1 пасажир</p>
2. Часткові показники ефективності господарської діяльності	<p>2.1. Показники ефективності експлуатації окремих авіаліній</p> <ul style="list-style-type: none"> - прибуток від експлуатації повітряних суден на досліджуваній авіалінії; - прибуток всього - рентабельність авіалінії <p>2.2. Показники ефективності експлуатації окремих повітряних суден</p> <ul style="list-style-type: none"> - річна продуктивність літако-вертольотного парку за типами авіаційної техніки; - наліт годин на одному середньоспиритовому літаку (за типами авіаційної техніки)
3. Показники ефективності	<p>3.1. Фондовіддача літако-вертольотного парку</p> <p>3.2. Фондомісткість доставки 1 т вантажу, 1 од.</p>

використання основних фондів	вантажного місця, 1 пасажир 3.3. Фондоозброєність 3.4. Рентабельність основних фондів
------------------------------	---

Продовження таблиці 1

4. Показники ефективності використання оборотних фондів	4.1. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів 4.2. Коефіцієнт завантаження 4.3. Тривалість обороту 4.4. Рентабельність оборотних фондів 4.5. Доходи й обсяг робіт на 1 гривню середньорічної вартості нормованих оборотних засобів 4.6. Коефіцієнт корисного використання пального
5. Показники ефективності використання праці	5.1. Продуктивність праці льотного складу 5.2. Трудомісткість наданих послуг (доставки 1 т вантажу, 1 од. вантажного місця, 1 пасажир) 5.3. Фондоозброєність 5.4. Зарплатомісткість продукції
6. Показники ефективності використання капітальних вкладень	6.1. Коефіцієнт ефективності капітальних вкладень 6.2. Величина прибутку на 1 грн. капітальних вкладень 6.3. Термін окупності капітальних вкладень 6.4. Зведені витрати

Висновки. Головними показниками, які використовуються для визначення ефективності діяльності авіакомпанії є: обсяги вантажних та пасажирських перевезень, розміри доходів від авіаційної та неавіаційної діяльності, чисельність персоналу, загальні та питомі розміри прибутку. Практичне використання цих показників для економічної оцінки господарської діяльності допоможе персоналу авіапідприємства більш об'єктивно, на конкретний момент часу, оцінити ефективність функціонування свого підприємства та виробити управлінські рішення щодо оптимізації діяльності відповідно до конкретних умов роботи.

Наведені показники оцінки ефективності господарської діяльності авіакомпаній можуть бути використані при пошуку шляхів підвищення ефективності діяльності та реалізації концепції розвитку авіакомпанії в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апарова О.В. Актуальні проблеми визначення фінансово-економічних показників діяльності підприємств авіатранспорту [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppci/2011_29/Aparova.pdf
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>
3. Економіка підприємства: Навч. посіб. [Текст] / За ред. А.В. Шегди. – К.: Знання, 2005. – 431 с.

4. Кулаев Ю.Ф. Экономика гражданской авиации Украины: Монография [Текст] / Ю.Ф. Кулаев, В.И. Щелкунов. – 2-е изд., дополн. и перераб. – К.: «Феникс», 2010. – 736 с.